Dva roky, na něž stále vzpomínám

Svůj první učitelský rok jsem prožil na Střední zemědělské technické škole ve Frýdlantě v Čechách, mezi studenty, jejichž zájmy byly od matematiky a fyziky hodně vzdáleny. A tak jsem rád přijal přeložení na gymnázium do Lovosic. Gymnázium, a ještě k tomu blíže k mému pražskému domovu a v městě, kde moje teta Sylvie Zadražilová učila na základní škole matematiku a rýsování.

Do Lovosic na gymnázium jsem poprvé přijel někdy koncem srpna 1970, asi to bylo přímo onoho 26., na kdy býval určen nástup učitelů do školy. A hned jsem byl poslán do Čížkovic na chmelnici. Lovosice jsou v chmelařské oblasti, a tak tehdy pro studenty gymnázií povinná chmelová brigáda tam nebyla spojena s ubytováním mimo domov. Zato já jsem potřeboval někde bydlet. Pomohly mi mé tety, pomohl třebenický evangelický farář Zdeněk Borecký, a já jsem na dobu svého lovosického působení získal střechu nad hlavou v domě u starších manželů v Husově ulici v Sulejovicích. Ze Sulejovic jsem do Lovosic do školy (i zpět) chodíval zpravidla pěšky. Největší kouzlo cesta mívala v září a v říjnu, kdy jsem mohl celou cestu pojídat hrušky ze stromů lemujících silnici. Nabídka ovoce cestou byla někdy tak silná, že poslední hektometry před školou jsem musel jít hodně rychle.

Mé středoškolské působení spadá do doby, kdy se přecházelo od tříletých "středních všeobecně vzdělávacích škol" k čtyřletým gymnáziím. A tak, když jsem do Lovosic nastoupil, tam byly třídy 1.A, 1.B, 2.A, 2.B, 3.A, 3.B; "A" byly třídy přírodovědné, "B" humanitní. Všechny kromě 3.B už používaly osnovy čtyřletých gymnázií; 3.B byla jediná třída, již na konci školního roku čekala maturita. Já jsem ve všech přírodovědných třídách učil fyziku a ve všech humanitních třídách matematiku. A tak jsem jako kantor měl co do činění se všemi studenty gymnázia.

Západní stranu lovosických Sadů pionýrů[1] (menší náměstí mezi tratí a hlavní městskou silniční komunikací) tvoří dvě velké školní budovy, obě patřily základním školám, avšak druhé patro té větší (a asi starší, snad z doby krátce před rokem 1900) sloužilo gymnáziu. Mezi těmito budovami byl průchod pro pěší k další, již poválečné školní budově, kterou užívala další základní škola; v ní byla i společná školní jídelna (do níž jsem nechodil) a v níž učila teta Sylva.

[1] Jméno náměstíčka nebylo změněno

Lovosické gymnázium bylo poměrně malé. A tak tam ani nebyla zřízena funkce zástupce ředitele. Byl jsem tam v období začátku různých stranických čistek. Předchozí ředitel Frühauf odešel do důchodu; prověřených komunistů bylo málo, a tak do Lovosic byl poslán ředitelovat výrazný roudnický patriot Josef Štembera (*1915), češtinář a francouzštinář, mírný až plachý, v podstatě apolitický, který se do komunistické strany dostal proto, že to znamenalo cestu nejmenšího odporu a v době politického vření kolem roku 1968 byly jeho myšlenky orientovány nikoli k politice, ale k přírodním a kulturním památkám Roudnicka. Jako francouzštinář byl o prázdninách 1971 poslán na měsíční stáž do Francie, čímž nevybral dovolenou a byl by si ji mohl nechat proplatil. Ale musel by o to požádat nadřízený úřad v Ústí nad Labem. Než aby dobrovolně vešel do kontaktu s nadřízeným, raději o peníze nepožádal. Velice rád fotografoval přírodu[2] a vděčně vzpomínal, jak ho do tajů fotografování uváděl roudnický evangelický farář František Janovský. Nicméně každý ředitel musel dbát na politické chování podřízených, a já jako nejmladší člen profesorského sboru jsem byl pro výtky nejpříhodnější, a tak jsem několikrát byl pokárán za to, že ve školní jídelně nezdravím jednoho z ředitelů základních škol, který byl významným komunistickým funkcionářem. Byla to pravda, jinak to ani nešlo, když jsem do školní jídelny nechodil. A kromě toho jsem ani nevěděl, jak dotyčný pan soudruh vypadá. Pod ředitelem Štemberou se mi učilo dobře a v dobrém na něho vzpomínám.

Sekretářka či hospodářka školy paní Hašlarová byla příjemná a schopná. Protože pokladnu s hotovostí musel mít na starosti někdo jiný než kdo dělá účetnictví a pro pana ředitele by taková funkce nebyla, dostal jsem školní pokladnu na starost já. Ono tam v hotovosti nikdy nebylo moc peněz, takže jsem s ní starosti neměl, a přispělo to k mému zabydlení na gymnáziu.

Pohyb lidí ve školství, vyvolaný prověrkami, způsobil, že se složení pedagogického sboru ustálilo až během září. Já jsem měl na starosti kabinet fyziky, který byl za odbornou učebnou a měl spíš charakter skladu pomůcek s malou údržbářskou dílničkou; nebylo tam topení, a tak jsem pracovní stůl měl v přírodovědném kabinetu spolu s kolegyní Věrou Jírovou (**che**–bi, asi *1937 nebo 1938) a starým kolegou důchodcem Alfredem Hejtmánkem (aprobace M-F), který měl fyziku v humanitních třídách. Druhá kantorka s aprobací che-**bi** Eva Procházková (*1943, svobodná), mně věkově nejbližší, měla svůj pracovní

[2] Když bylo večer rodičovské sdružení, nejraději chodil, vybaven fotoaparátem, na kopec Boreč se zdrojem geotermální energie; když je jinde sníh, na Borči kvetou květiny.

stůl ve sborovně; bydlila v Unhošti a v Lovosicích žila na ubytovně, často jsem s ní sdílel cestu autobusem do Prahy.

Kromě Věry a Evy jsem si tykal s tělocvikářem Pepou Velichem (býval v KSČ a byl vyškrtnut, žádné výrazné problémy s tím neměl) a s Oldou Tuháčkem, o němž se zmíním dále. Značné problémy vyplývající z vyškrtnutí či vyloučení z "partaje" měli další dva mužští členové profesorského sboru Miloslav Pohanka (nevím, zda vyškrtnutý či vyloučený) a Karel Poborský (vyloučen). Ani jeden z nich už není naživu. Oba byli přesvědčenými komunisty. Karel Poborský se asi výrazně přidal k "obrodnému procesu" 1968. V dobách dávných ovšem býval velmi obávaným komunistickým inspektorem. U kolegy Pohanky tomu bylo jinak. Původně čalouník byl Stranou určen, aby jako dělnický kádr studoval, a vystudoval češtinu a dějepis. Manželství šťastné neměl, jeho manželka byla invalidní, cítil za ni odpovědnost, nicméně mu byly moc milé chvíle trávené s kolegyní tělocvikářkou ze základní školy. Rozhodně byl pečlivým profesorem, ovšem pravé nadšení pro vystudované a vyučované předměty mu chybělo.

Dalším mužem v profesorském sboru byl nekomunista Olda Tuháček, který učil zeměpis (jeho druhým aprobačním předmětem byl dějepis). Měl na gymnáziu jen část úvazku, zbytek učil na lovosické chemické průmyslovce. Olda byl bezkonfliktní typ, což se projevovalo i na klasifikaci: Naprosto u něho převládaly dvojky, méně časté byly trojky, jedniček a zvláště čtyřek dával málo a pětky žádné. Měl někdy zajímavé nápady, jako jít z Prahy do Lovosic pěšky. Od února 1971 musel Olda odejít. Ne že by nadřízené orgány měly něco proti němu, ale rozhodly se za nedostatečnou politickou spolehlivost potrestat přeložením Pavlínu Ježkovou z Litoměřic, a k tomu potřebovaly přeložit někoho se stejnou kvalifikací v opačném směru. Tím někým se stal Olda.

Velmi výraznou členkou profesorského sboru byla Jindra Dlouhá (bydlila v Libochovicích, nějaký čas v zahradním domku v zámeckém parku), komunistka (zřejmě pragmatička), rozvrhářka, neoficiální zástupkyně ředitele. Učila matematiku a deskriptivu, svůj úvazek měla celý v přírodovědných třídách. Učila dobře, avšak nezatěžovala se povinnostmi navíc, takže matematickou olympiádu rozhodně nepropagovala, spíše ji pomíjela. S rozvrhem jsme byli snad všichni spokojeni, takže to, že sobě udělala rozvrh opravdu velmi dobrý, nikomu nevadilo. Přitom úkol rozvrhářky měla poněkud komplikovaný tím, že v dohodách o úvazcích kolegů působících na dvou školách náš neasertivní pan ředitel vždy vyhověl druhé straně. A tak se stalo, že

v pátek jsem učíval 7 hodin bez okénka[3] a při tom jsem musel ještě zvládnout nechat si na poliklinice píchnout injekci s alergenem.

Velice dobrou kantorkou byla češtinářka-latinářka Libuše Kozlová (podle potřeby učila i němčinu); její manžel s touž aprobací učil na litoměřickém gymnáziu (bydlili v Litoměřicích). Při nějaké příležitosti se zmínila, že se jako rodina přátelí s rodinou katolického historika Vratislava Šmelhause a že Šmelhausovi jsou kmotry jejích dětí a oni s manželem dvou Šmelhausovic dětí. O víře, církvi, náboženství se nezmiňovala, nicméně její manžel byl aktivní v pěveckém sboru, který rozhodně měl s katolickým aspoň neprázdný průnik.

Na plný úvazek na gymnáziu učila ještě kolegyně Křížková, která měla v úvazku všechnu ruštinu a ještě k tomu ve své třídě češtinu. Byla poměrně nenápadná, spravedlivá; dostala ovšem výstižnou přezdívku *Sucharka*. – Na částečný úvazek němčinu učila důchodkyně Biedermannová, která od práce na gymnáziu očekávala, že se bude moci ve sborovně vypovídat. Kolegyně sedící ve sborovně na to měly jiný názor, neboť pro ně čas mezi hodinami byl časem na přípravy a opravy písemek. Došlo to tak daleko, že si stará němčinářka dokonce stěžovala řediteli na kolegyni Kozlovou, že se s ní odmítá bavit. Myslím, že prof. Kozlové se ulevilo, když paní Biedermannová si zlomila nohu a byla dlouhodobě nemocná; sice za ní velkou část jejího úvazku převzala, ale měla klid na práci.

A měl bych se zmínit ještě o Ivě Maříkové Brandnerové. S ní jsem se setkával jen na samém začátku svého lovosického působení – měla jen v jedné třídě 4 hodiny španělštiny, avšak do Pamětí rozhodně patří. Než jsem tam nastoupil, byla řádnou profesorkou lovosického gymnázia. A protože měla v aprobaci španělštinu, otevřeli r. 1969 v humanitním prvním ročníku jako volitelný předmět španělštinu. R. 1970 přišla první fáze postihů pro ty, kdo měli nějaký politický škraloup, a základní forma postihu bylo překládání na jinou školu. Gymnazijní profesoři byli zaměstnanci krajské školské správy, a tak ony přesuny probíhaly v rámci kraje. Iva Maříková Brandnerová byla přeložena do Loun. Že její aprobace pro španělštinu bude v Lovosicích chybět, to bylo mimo okruh zájmů krajských loutkoherců. Když z Lovosic dostali hlášení, že tam nemá kdo pokračovat ve výuce španělštiny, dostala kolegyně Brandnerová

[3] Podle rozvrhu šlo o 6 hodin; první hodinu jsem měl fyziku (v nižším ročníku než byla má třída), přičemž určitá část hodin za rok měla být věnována praktikům, která probíhala s polovinou třídy; jedna polovina tedy měla od 7:15 do 8:45 (0-tá a první vyučovací hodina) praktikum, druhá pak začínala v 8:45; po týdnu se role polovin třídy vyměnila.

příkaz dvakrát týdně po dvou hodinách jezdit učit do Lovosic. Konec konců další komplikaci pro politicky nespolehlivou kantorku úřad jen vítal. Jenže ona zanedlouho odešla na mateřskou dovolenou. A zas nebyl španělštinář. V Severočeském kraji našli jednoho v Bílině, ale rozvrhově to nešlo jinak, než že v pátek jezdil do Lovosic učit 4 hodiny za sebou. To se ale ukázalo být zcela neúnosným. Řešení se našlo. Do Lovosic jezdil dvakrát týdně na první dvě ranní hodiny španělštinář z hornopočernického gymnázia, tedy z jiného kraje. Od rychlíku chodíval s panem ředitelem (dojížděl z Roudnice), vždy klidně, v pohodě. Jmenoval se Mařík, zda shoda s rodným příjmením jeho předpředchůdkyně byla náhodná či vyjadřovala nějaký příbuzenský vztah, nevím. Rozhodně díky tomuto už staršímu pánovi byl problém španělštiny vyřešen. A mám důvod věřit, že se studentky jazyk naučily (nevím, zda na španělštinu chodil nějaký muž; oni v oné třídě byli jen dva).

A do profesorského sboru jsem patřil i já. Myslím, že v Lovosicích jsem už nezápasil s nějakými začátečnickými problémy. Od začátku jsem patřil k těm mírněji známkujícím (pětku na vysvědčení jsem v Lovosicích nedal, a domnívám se, že jsem se obešel i bez čtyřek). Zřejmě jsem u studentů "zabodoval", když hned někdy na začátku jsem byl v 2.A (tam jsem se později stal třídním) a odněkud ze třídy přiletěl dopředu ohryzek od jablka. Nebývale silným hlasem jsem zvolal: "Kdo to hodil?" Třída zmlkla, já jsem neméně důrazně dotaz zopakoval, až se kdosi přiznal. A tak jsem se dotyčného už hlasem klidným zeptal "To Vám není líto nechávat tak velký ohryzek?". Nastalo všeobecné uklidnění a i z vnějších zdrojů mám potvrzeno, že tato scénka hodně přispěla k tomu, že mě studenti přijali pozitivně.

Snažil jsem se učit dobře. S matematikou v humanitních třídách jsem díru do světa udělat nemohl, myslím, že moji studenti z přírodovědných tříd se na technických vysokých školách uplatnili docela dobře. Pokusy jsem dělal v rozumné míře, pro fyzikální olympiádu jsem pár studentů získal; pro mne to bylo poněkud komplikované tím, že sám na večerní střední škole jsem se s olympiádami nesetkal. Chtěl jsem, aby studenti viděli vztah mezi probíranou látkou a realitou, byť někdy jsem volil cestu dost originální.

Tak k tématu "síla" jsem poslal dva studenty na útraty školy do cukrárny pro lékořicové "hady". Ty jsem pak různě deformoval a trhal v duchu učebnicového výkladu o síle. Na závěr studenti pomůcku zkonzumovali – tento krok již v učebnici analogii neměl.

Praktika z fyziky ve své třídě jsem měl vždy s polovinou třídy, druhá polovina měla paralelně praktika s biologie s Evou Procházkovou. Bývalo to v odpoledních hodinách a jednou přijeli do Lovosic provozovatelé různých atrakcí, mezi nimž byly i řetízkový kolotoč a terárium s plazy. A tak jsme se s Evou domluvili a šli jsme s výukou do terénu. Za dvouhodinovku si všichni stačili prohlédnout vystavovanou havěť i na základě tangenty (odhadnutého) sklonu řetízku se sedačkou odhadnout vztah mezi tíhovým a odstředivým zrychlením. Myslím, že nikdo ze studentů nic nenamítal proti tomu, že onoho odpoledne nebylo vyučování zdarma (lékořicové hady škola proplatila; s pouťovými atrakcemi jsme to s Evou Procházkovou raději ani nezkoušeli).

Ve druhé z těchto vzpomínek jsem zmínil svou třídu. Třídním profesorem jsem se stal po půlroce působení. Potřebovali za trest přeložit kolegyni Ježkovou z Litoměřic, přeložili ji do Lovosic, a tím pádem Olda Tuháček zas musel z Lovosic do Litoměřic. Kolegyně Dlouhá se mě zeptala, zda bych nechtěl po Oldovi třídnictví ve 2.A, a já jsem je přijal, a to bylo moc dobře, protože mezi mnou a mou třídou se vytvořil opravdu hezký vztah. Nedlouho po tom odešla kolegyně Dlouhá na mateřskou dovolenou, a já jsem dostal na starost rozvrh hodin; nešlo o tvorbu nového rozvrhu, nýbrž jen o operativní úpravy a zajištění suplování. Prof. Dlouhou zastupoval prof. Jaromír Hubal z litoměřického gymnázia, které bylo větší a kde se o jeho úvazek nějak podělili. Tradovalo se, že i pro Jaromíra mělo jít o formu politického trestu. Možné to je; byl, sice nepříliš aktivním, členem litoměřického evangelického sboru. Já jsem během lovosického působení svou víru nikdy neskrýval, občas jsem i se studenty o víře mluvil, avšak trvalé bydliště jsem měl v Praze, a tak jsem mohl být poněkud mimo zorný úhel rozbíhajících se normalizátorů.

Vztah studentů k náboženství mě zajímal. Po frýdlantském působení jsem měl z Lovosic docela dobrý pocit. Situaci jsem si zas zmapoval pomocí anonymních dotazníků; respondenti ovšem často sami z anonymity vystoupili. Ve své třídě jsem měl evangeličku Alenku Špringlovou (bydlila v Sulejovicích v téže ulici jako já, znal jsem se s jejími rodiči i sestrou a rád na ně vzpomínám), vím, že jsem učil (aspoň) tři baptistky, v jedné humanitní třídě všichni tři kluci ministrovali (dva v Sulejovicích, jeden v Lovosicích), mezi studentkami byla Ivanka Slámová, dcera litoměřického faráře Vlastimila Slámy.

Života třebenického evangelického sboru jsem se ovšem neúčastnil, protože jsem do Prahy jezdíval dokonce častěji než jen na víkendy; jednou, když byla první neděle roku vyhlášena jako pracovní, jsem se v Lovosicích

zúčastnil večerní ekumenické bohoslužby, spolupořádané třebenickým sborem, vedených však především lovosickými baptisty.

Jak jsem se už zmínil, po prázdninách 1971 přibyla na gymnáziu přírodovědná 4.A. A tak jsem dostal fyziku ve čtyřech třídách (včetně nové 1.A), v matematice jsem si vedl jen své dvě třídy (nyní 2.B a 3.B) a navíc jsem ve své třídě pro polovinu studentů vyučoval technické kreslení využívaje svých znalostí pochycených v "učňáku[4]" (tehdy jsem je ještě měl). A i metodicky jsem čerpal z toho, jak jsme tam dělali technické výkresy reálných předmětů, které jsme měli před sebou. Rozhodně ti, kdo si nevybrali latinu s prof. Kozlovou, nýbrž technické kreslení se mnou, měli naději na lepší známku na vysvědčení. Tenkrát jsem nepomyslil, jak jednou budu litovat, že jsem se na své cestě za vzděláním nesetkal s latinou.

Gymnázium bylo v nájmu u základní školy, a tedy nemělo ani svého školníka. A pan soudruh ředitel z 1. patra budovy s oblibou odmítal gymnáziu školníka "půjčit". Já jsem se svou třídou velice dobře vycházel a měl jsem tam několik velmi šikovných kluků, a tak nejednou školnické práce dělali moji studenti. Neformální vztah důvěry se projevoval při různých situacích. Zmíním se o dvou nejvýraznějších.

Ve školním roce 1971/72 učil v mé třídě ideologicky zaměřený předmět "občanská nauka" kolega Pohanka. Stranické orgány ovšem rozhodly, že ji učit nesmí, že je nedůvěryhodný. Na mně bylo oznámit to třídě. Spontánní reakce třídy: *Jak je to možné? Vždyť on to vykládal úplně tak, jako že tomu věří.* Podle pravdy jsem třídě řekl, že on tomu skutečně věří. Reakce třídy: *Jé, to my jsme myslili, že je chytřejší*.

Roku 1972 jsem byl jako jediný kádrově čistý profesor gymnázia požádán, abych jako zástupce gymnázia byl během manifestace na tribuně. Naštěstí má námitka, že se nehodí, abych tam gymnázium zastupoval, když mám trvalé bydliště v Praze, byl akceptována. Svou třídu jsem ovšem v průvodu doprovázet musel. Se studenty jsme udělali plán, kde se kdo "ztratíme". A podle toho řady mé třídy řídly. Podle harmonogramu jsem odešel na vlak do Prahy i já.

[4] Když jsem roku 1958 končil základní školu, vládnoucí strana rozhodla, že se musím stát dělníkem, a tak jsem se vyučil nástrojářem, pak při zaměstnání absolvoval večerní střední školu; Matematicko-fyzikální fakultu UK jsem pak již vystudoval v řádném "denním" studiu.

Působení na gymnáziu se neodehrávalo jen ve školní budově. Začal jsem je na chmelnici. Šlo o začátek rozpačitý, od dozor konajících profesorek Jansové (M-F) a Kozlové (Čj-Lat.) jsem totiž vyslechl názor, že v Lovosicích mi nemohou dát dohromady úvazek (a za dané situace to byla pravda), a tak v dané situaci jsem neměl náladu prožívat atmosféru *zemědělské brigády*. Do Lovosic jsem ovšem byl nadřízeným úřadem přidělen, a tak jsem očekával, co bude. Kolegyně Jansová byla záhy přeložena na litoměřické gymnázium a Lovosice dokonce musely ještě přijmout fyzika Hejtmánka jako pracujícího důchodce.

Mezi lovosickým statkem a gymnáziem byl dobrý a úzký vztah, který se především projevoval poměrně častými a pestrými jednodenními brigádami: sběr jablek, sběr jahod, zavádění chmele, jednocení řepy a samozřejmě na podzim tradiční česání chmele. Rád vzpomínám na hodiny, které jsem se svou třídou na těchto brigádách trávil. Především je to úžasná cesta k poznání studentů, a pak ani pobyt na zdravém vzduchu není k zahození; při sběru jahod ovšem bylo nepříjemné horko. Sám jsem se práci nevyhýbal. Občas si někdo ze studentů vzal na brigádu s sebou pejska, což někdy bylo kontraproduktivní, např. činnost norařky-jezevčice při zavádění chmele. Ale nakonec nějaká práce za námi vidět byla – má třída byla pracovitá.

Podobně jako zemědělské brigády ani *branná cvičení* nepatří mezi akce, které by byly bývaly profesory oblíbené. Nicméně já jsem je rád měl. Šlo zpravidla v podstatě o nějaký hromadný výlet: Na Lovoš a do Opárenského údolí, na Košťálov, a domnívám se, že jsme jednou byli i na Házmburku. Branná cvičení (a i zemědělské brigády) často sloužily k zaměstnání studentů v době přijímacích zkoušek nebo maturit. I při přijímačkách mě škola raději vyslala do terénu a s matematikou prof. Dlouhé pomohl externista prof. Hejtmánek; já jsem si mezi tím užíval dobrý vzduch a přírodu maje na starosti třeba i dvě hodné třídy (k mé se 27 studenty se přidávala o rok mladší humanitní se 20 studenty).

Lovoš bych zde rád zmínil ještě v souvislosti s jinou akcí. V době, kdy jsem učil, se konávaly maturitní plesy už v lednu (já jsem plesat nechodíval), a zpravidla v pátek těsně po maturitách se studenti scházeli na *pomaturitním večírku*. Zvávali běžně jen svého třídního profesora, nicméně humanitní 3.B v květnu či červnu 1971 kromě své třídní Evy Procházkové pozvala i mne. Večírek se konal v restauraci na vrcholu Lovoše. Úžasný nápad! Jenže počasí už tak úžasné nebylo, lilo jak z konve. Na Lovoš jsme se dostali úplně promočení,

chatař dal k dispozici deky a zatopil. Večírek tak vypadal poněkud jinak než se předpokládalo, avšak dobrou náladu ani nepřízeň počasí nezkazila. 3.B byla sympatická třída téměř se samými děvčaty, kluci tam byli pouze čtyři, z nichž dva – Tonda Bureš a Václav Chaloupka – byli výbornými studenty.

Pěší návrat večer v namoklém terénu nebyl možný. Studenti s Evou Procházkovou setrvali v útulné chatě na Lovoši do rána. Mně někdy po půlnoci odvezl džip do Lovosic na nádraží (měl cestu naplánovanou) a já jsem nočním vlakem odjel domů, abych mohl v sobotu v nemocnici navštívit maminku, a samozřejmě, abych se sešel se svou nastávající manželkou (do svatby nám zbývaly dva měsíce).

Už jsem se zmínil, že mi záleželo na propojení ve fyzice probírané látky s praxí, a to mám na mysli především každodenní životní zkušenosti. Za dobrý prostředek k tomu jsem považoval *exkurse*. Bývaly jednodenní. Kolegům jsem tak odvedl studenty z jejich hodin, nicméně byl jsem ochoten s nimi nějakou tu hodinu fyziky za jejich předměty vyměnit. Jedna z exkursí měla cíl hodně blízký. Se svou třídou v rámci výuky termiky a termodynamiky jsem navštívil *lovosické lokomotivní depo*. Byly tam jak motoráčky, tak i parní lokomotivy – ty byly naším hlavním cílem. Odborný výklad o funkci lokomotiv byl doplněn krátkým svezením v prostoru pro strojvedoucího a jeho pomocníka – půlka třídy se tam vešla, takže nadvakrát jsme se svezli všichni. Výuce termodynamiky sloužily i návštěvy *Národního technického muzea*, kde jsem u vhodných exponátů studentům vysvětloval funkci parního a spalovacího motoru včetně převodu na kola. K těmto exkursím patřily i chvíle rozchodu po Praze, pro Lovosičáky vítané.

V Praze byly pro exkurse i jiné cíle. Jedním z nich byl *komořanský hydrometeorologický ústav*, kde jsem byl dvakrát. Jedna z návštěv byla s početnější třídou, a tak jsem vzal s sebou i jejich třídního prof. Pohanku. Napadlo mě, že by exkurse mohla být dvouúčelová a že kolega historik uvítá, když kromě fyzikální náplně bude mít i historickou. A tak jejím druhým cílem bylo *archeologické naleziště na Závisti*. Z Komořan jsme tedy nezamířili do centra Prahy, nýbrž na Závist, a vyšlápli jsme si k vykopávkám. Jejich návštěva byla zdařilá, i když kolega příležitost pro odborný výklad nevyužil.

Jinou pražskou exkursí, na niž si rád vzpomínám, byla návštěva továrny orientované na slaboproudou elektrotechniku, a to *karlínské Tesly*, kde jsem o necelých deset roků dříve pracoval. Věnovali se nám pěkně, a docela nezapomenutelným zážitkem pro mne byla návštěva nástrojárny. Hlavního

mistra dělal dřívější směnový mistr Kamil Kohout, na něhož jsem měl docela dobré vzpomínky. Při exkursi mě oslovoval velice zřetelně "Pane profesore"; bylo vidět, že je rád, když dělníci vidí, že se se mnou zná. Na exkursi jela se mnou ještě kolegyně Eva Procházková, a ta chtěla v Tesle zůstat nenápadnou, a tak se vydávala za studentku.

Kromě Hydrometeorologického ústavu byla mým oblíbeným, a tedy dvakrát navštíveným cílem *Štěchovická přehrada*. Takové vodní dílo má vztah k hydrodynamice, probírané v 1. ročníku, i k nauce o elektřině ze třetího ročníku. V prvním roce svého lovosického působení jsem tam byl s prvním ročníkem, a kolega Hejtmánek uvítal, že jsem vzal i jeho humanitní třídu; studenty odtud jsem znal, protože jsem s nimi měl matematiku. Na dvě třídy to chtělo dva kantory, a tak se mnou jela kolegyně Věra Jírová, která měla v 1.A přírodopis. Konec konců, příroda mezi Štěchovicemi a Slapy je z geologického i botanického hlediska inspirující. A tak jsem naplánoval po prohlídce štěchovické přehrady jít pěšky do Třebenic u slapské přehrady. Studentka Maruška Křečková byla velice nadšená do poznávání přírody, a protože tehdy probírali geologii, vzala si s sebou geologické kladívko. Úzkou cestou nad štěchovickou nádrží jsme šli, vpředu jsem byl já, zodpovědný za cestu, vzadu Věra. Jenže časem jsme zjistili, že Věra vzadu není, a že nám chybí i Maruška. Zrovna jsme byli na širším místě s možností koupání ve Vltavě, a tak jsme se rozhodli chvíli počkat a já jsem celkem klidně studentům dovolil se vykoupat, avšak ztracené dvojice jsme se nedočkali. Možnosti koupání jsem podle očekávání využil jen já (teplota vody – sice *nad* štěchovickou, avšak *pod* slapskou přehradou, nepřesáhla 10 °C) a pokračovali jsme bez Věry (profesorky) a bez Marušky (studentky). Předsedovi třídy 1.A jsem dal instrukce, byl to student velice odpovědný, nechal jsem ho jít vpředu, a já jsem hlídal vzadu, aby nedošlo k další redukci počtu účastníků exkurse. A tak jsme dorazili až k bufetu nad Slapskou přehradou v tamních Třebenicích, kde kromě podle plánu čekajícího autobusu jsme se setkali i s Věrou a Maruškou. Když po soustředění nad nějakým geologickým problémem zjistily, že se vlastně ztratily, zamířily k cíli nejkratší značkovanou cestou, zatímco my jsme si vychutnávali krásnou, ale o hodně delší cestu nad zaniklými Svatojánskými proudy. Ze shledání jsme všichni měli velkou radost.

Když jsem o rok později jel do Štěchovic se svou třídou, tehdy 3.A, čekal nás jiný, tentokrát klidnější zážitek. Využil jsem dobrou zkušenost a poslal zas autobus ze Štěchovic do Třebenic a plánoval zas osvědčenou cestu po levém

břehu Vltavy, která bez odborníků na kameny by bývala měla být klidnější. Jenže to dopadlo jinak. Hrázný nám nabídl, že zanedlouho má jet parník do Slap, a že bychom mohli do něj nastoupit v plavební komoře. Byl to docela zážitek; už nevím, zda jsme nastupovali už během zvedání lodi v komoře, spíš to bylo, až když byla nahoře, ale žebříky ve stěnách komory jsme využili, na loď nastoupili a dojeli až pod slapskou přehradu.

Ke škole patří i *školní výlety*. V době mého kantorského působení nebyly moc obvyklé. Se svou třídou jsem absolvoval dva, avšak jeden nanejvýš zasáhl poslední den školy a druhý jsem raději spojil s exkursí. Na přelomu června a července 1971 jsem asi s třetinou své třídy vyjel se stany na *břeh Věžického rybníka do Českého ráje*. Vlakem jsme jeli přes den s přestupy v České Lípě, Bakově a Turnově jsme dojeli do Borku pod Troskami a odtud pěšky vyrazili k cíli. Stavby stanů se ujali šikovní studenti a studentky; já jsem se pracím nevyhýbal, ale iniciativu jsem musel nechat mladším. Vše probíhalo v krásné shodě a pohodě, jen když jsme se ocitli v Českém ráji, dalo se do deště. A hodně vytrvalého. A tak místo koupání v rybníce jsme hledali březové dřevo, které hoří i mokré, abychom měli k dispozici tolik potřebný oheň. Druhý den jsme při občasném dešti vyrazili na Hrubou Skálu. Když jsme se vraceli, déšť onen atribut občasný ztratil. A při jedné plavbě loďkou na druhou stranu rybníka klukům spadla na dno sekyra, čímž jsme přišli o možnost dobře se zásobovat dřevem. A nějaké to nachlazení se už také začalo hlásit. A tak, aniž bychom narušili svornost a dobrou náladu, jsme usoudili, že by bylo vhodné se vrátit – plánovanou dobu pobytu jsme tak zkrátili o dva dny. Cesta vlakem probíhala v dešti, až když jsme se přiblížili k České Lípě, začalo se vyjasňovat, Úštěkem jsme projeli už za celkem slunného počasí, které pak vydrželo nepřetržitě aspoň pět týdnů.

Výletu na rozloučení v červnu 1972 se zúčastnila snad celá moje třída. Vyjeli jsme (tuším, že to byl čtvrteční večer, a to ne na samém konci školního roku) stejným směrem jako o rok dříve, s přestupy v České Lípě, Bakově a Turnově. Cílovou stanicí však tentokrát byl Líšný, kde jsme absolvovali vzdělávací část akce (tedy exkursi) – navštívili jsme tam výrobnu bižuterie. Do Líšného jsme jeli přes noc. Doba jízdy vlakem by celou noc nevyplnila, a tak po dohodě s výpravčím jsme část noci spali v odstaveném vlaku na bakovském nádraží.

Po zajímavé prohlídce závodu v Líšném jsme došli na koupaliště do Malé Skály. V teplém dni byla jizerská voda atraktivnější než plánovaná cesta přes

Vranov, Frýdštejn, Kopaninu a Pulečný do Rychnova nad Mohelkou, a tak jsme si nedělali násilí a až během odpoledne odjeli z Malé Skály přes Liberec do Frýdlantu, kde jsme měli zajištěné ubytování v noclehárně v budově bývalého internátu nedaleko nádraží. Já jsem se tak na konci své dráhy středoškolského profesora vrátil do budovy, kde jsem tuto životní etapu začínal.

Další den jsme vyrazili na výlet: Vlakem do Nového Města pod Smrkem, odtud pěšky na vrchol Smrku, do Libverdy, Hejnic (tam mě potěšilo, s jakým zájmem studenti prohlíželi klášter) a pěšky do Frýdlantu. Na Smrku jsme se obdivovali statečnosti pudla, který s manželskou dvojicí kamenitou cestou na nejvyšší vrchol české části Jizerských hor vyšel. A cestou ze Smrku jsme spatřili na pasece několik přírodně nevypadající objektů. Když jsme se přiblížili, zjistili jsme, že jde o spící polské strážce ("mírové") státní hranice. - Po druhém noclehu v "internátě" jsme se, nemýlím-li se, vrátili do Lovosic. A tam jsem se dočkal uznání ze strany ředitele. On sám byl velký turista a věděl, že skupiny studentů zpravidla moc na chození nejsou. To, že jsem byl s celou třídou na poměrně dlouhém a náročném (značné převýšení, včetně výstupu), na něho udělalo velký dojem. A tak s dosažením vrcholu Smrku souviselo uznání nejen pro pudla, nýbrž i pro mne - snad první výrazné uznání od ředitele.

Jako lovosický gymnázijní profesor jsem absolvoval ještě jeden školní výlet. Bylo to už krátce před mým odchodem z gymnázia, a šlo o výlet s tehdejší 1.A, kde byla třídní profesorkou Věra Jírová. Domluvili jsme se, že o své svěřence se během výletu bude starat převážně Věra, zatímco já naplánuji program a budu se starat o jeho dodržování. Cílem byl zas *Český ráj*. V autobuse nějaké místo ještě zbývalo, a toho jsem využil, že jsem vzal i manželku. Původně jsem na dopoledne plánoval procházku Hruboskalským skalním městem a na odpoledne Valečov, avšak kvůli dopolednímu dešti jsem program obrátil. Valečov byl tehdy ještě volně přístupný bez vstupného a byla to zřícenina na vkus mladých lidí. Hřebenovou cestu skalním městem jsme také absolvovali bez problémů, s řidičem autobusu jsme měli domluvený sraz někde na parkovišti pod Hlavaticí, avšak on nám iniciativně šel naproti, takže jsme autobus nemuseli hledat. Jednodenní autobusový výlet s 1.A byl sice úplně jiný než s mou třídou, ale také velice zdařilý.

Se svou třídou jsem vycházel opravdu dobře, byl jsem na několika srazech po 5*n* letech po maturitě, řada z nich byla v Libochovicích; poslední hodnota $n = 9$ byla r. 2018, a to jsme se za horkého dne sešli na zahradě jedné

restaurace v Lovosicích. Při jubilejní hodnotě $n = 10$ v červnu 2023 mi už zdraví nedovolilo, abych se zúčastnil, a tak jsme si jen zatelefonovali.

Druhý rok lovosického působení jsem měl snad plný povolený počet přesčasových hodin, práci jsem zvládal dobře, byl jsem všeobecně oblíbený profesor, zvláště u své třídy. Avšak v Praze žila a ještě tři roky studia na MFF UK měla před sebou má manželka Eva. A měl jsem tam těžce nemocnou maminku. Proto jsem se rozhodl lovosické působení ukončit a nastoupit zaměstnání v Praze. A protože v pražském školství o bezpartijního pracovníka s praxí zájem nebyl, stal se ze mne odborný redaktor v technickém nakladatelství. Do školství jsem se vrátil až jako šedesátník. Krásných 15 roků – z velké části jako pracující důchodce s výrazně zkráceným úvazkem – jsem pak jako odborný asistent vedl cvičení z matematiky a z matematických základů informatiky na Vysoké škole ekonomické v Praze.

Jiří Nečas

JorgeMalTiempo@seznam.cz